

LYHYMPIÄ KIRJOITUKSIA – KORTARE SKRIFTER

Asianajon valvonta, menettelyt ja muutoksenhaku Raportti asianajajaoikeuden killan tilaisuudesta 11.12.2018

Asianajajaoikeuden killan tarkoituksena on edistää ja ylläpitää asianajajaoikeuden harrastusta ja kehitystä Suomessa. Vuonna 2000 perustettu killa järjestää esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia. Killan riippumaton muun muassa Suomen Asianajajaliitosta. Killan tilaisuudet rahoitetaan Suomen Asianajajaliiton säätiöltä saatavilla vuotuisilla toiminta-avustuksilla. Tämän kirjoituksen laatijoista asianajaja *Markku Fredman* on killan kiltavanhin ja asianajaja *Eero Kärki* on killan johtoryhmän sihteeri.

Asianajajaoikeuden killa kokoontui 29. kerran 11.12.2018 Helsingissä. Aiheena oli *Asianajon valvonta, menettelyt ja muutoksenhaku*. Tilaisuuden tarkoitus oli koota valvontamenettelyihin osallistuvat tahot keskustelemaan siitä, miten menettelyitä voisi kehittää ja onko valvontaa koskevissa säännöksissä muutostarpeita.

Kokoontumisen aluksi kiltavanhin *Markku Fredman* piti johdantoesityksen kokoontumisen aiheeseen.

Fredmanin jälkeen Asianajajaliiton edellinen pääsihteeri, varatuomari *Markku Ylönen* piti esityksen asianajon valvonnan kehittymisestä ja käytännön ongelmakohdista sekä muutostarpeista. Ylösen jälkeen puhunut Asianajajaliiton puheenjohtaja *Jarkko Ruohola* käsitteli muun muassa asianajon valvontaan liittyviä käytännön huomioi-

ta sekä tulevia uudistuksia. Lisäksi valmistellun puheenvuoron käyttivät valvontalautakunnan puheenjohtaja, asianajaja *Harri Tuure*, hovioikeudenneuvos *Jussi Heiskanen* Helsingin hovioikeudesta sekä oikeuskansleri *Tuomas Pöysti*.

Tämä kirjoitus on tiivistelmä kokoontumisesta pidetyistä esityksistä ja kokoontumisesta käydystä keskustelusta. Alaviitteet perustuvat pääosin kirjoituksen laatijoiden lisäyksiin.

Kiltavanhin *Markku Fredman* käsitteli johdantoesityksessään mm. liiton hallitukselle kuuluvan yleisvalvonnan ja valvontalautakunnalle kuuluvan kurinpidollisen valvonnan eroja.

Asianajajista annetun lain 6 §:n mukaan yleisvalvonta on asianajajaliiton hallituksen tehtävä. Hallituksen yleisvalvontaa toteutetaan mm. toimistotarkastusten muodossa. Asianajajayhdistyksen hallituksen on valvottava, että asianajajat täyttävät velvollisuutensa esiintyessään tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona sekä muussakin toiminnassaan. Lain 9 §:stä seuraa, että liiton hallituksen on valvottava, ettei asianajaja ole konkurssissa tai ettei asianajajan toimintakelpoisuutta ole rajoitettu. Lisäksi hallituksen on valvottava, että asianajaja on rehellinen sekä muilta ominaisuuksiltaan ja elämäntavoiltaan sopiva harjoittamaan asianajajan tointa (laki asianajajista 3 § 1 momentti 1 kohta). Liiton hallituksen on siis toimittava, jos

ilmenee syytä epäillä asianajajan menettäneen kelpoisuutensa.¹

Varsinainen valvontamenettely eli kurinpito kuuluu sen sijaan valvontalautakunnan tehtäviin. Liiton hallituksen tulee lain 7 c §:n nojalla panna vireille valvonta-asia valvontalautakunnassa, jos yleisvalvonnassa ilmenee, että asianajaja olisi toiminut hyvän asianajajatavan vastaisesti. Fredman pohti esityksessään, onko asianajajan esiintyminen tuomioistuimessa päihtyneenä kurinpidollinen asia, vai pitäisikö asia käsitellä liiton hallituksessa kysymyksenä siitä, onko asianajaja ominaisuuksiltaan ja elämäntavoiltaan sopiva asianajajaksi.² Asialla on merkitystä, koska kurinpidollinen erottaminen asianajajaliitosta johtaa kolmen vuoden karenssiin myös lupajuristin toimiluvan saamiseksi.³ Sen sijaan erottaminen asianajajaliiton hallituksen päätöksellä kelpoisuusehtojen puuttumisen vuoksi ei estä lupajuristina toimimista. Lupajuristien kelpoisuusedellytykset ovat vähemmät kuin mitä asianajajalta edellytetään.⁴

Fredman käsiteli esityksessään myös valvontamenettelyyn liittyviä käytännön kysymyksiä. Fredmanin mukaan valvontalautakunnan menettelyä koskien on epäselvää, määrääkö jaoston sihteerin vastauspyyntö valvontamenettelyn tutkinnan kohteen, vai määräytykö tutkinnan kohde kantelijan kanteluasiakirjan perusteella.⁵ Tuleeko siis asianajajan ottaa kantaa kanteluasiakirjassa mainittuihin asioihin, joihin lautakunnan sihteeri ei ole pyytänyt ottamaan kantaa? Usein onkin epäselvää,

mihin asianajajan on vastauksessaan otettava kantaa ja toisaalta myös se, muuttuuko tutkinnan kohde, jos kantelija esittää uusia väitteitä myöhemmissä lisäkirjelmissään.

Salassapidon kannalta keskeistä on, että asianajajalain 7 j §:n 3 momentin mukaan valvontalautakunnan asiakirjojen ja toiminnan julkisuuteen valvonta-asioissa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, jollei asianajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu. Esimerkiksi jos kyse on esiintymisestä tuomioistuimessa juopuneena, salassa pidettäviä tietoja lienevät vain asianajajan asiakkaan tiedot. Laki ei enää nykyisin velvoita Valvontalautakuntaa pitämään yleisesti salassa tietoja, joita se on saanut asianajajasta ja tämän toiminnasta.⁶ Jos asianajaja valittaa saamastaan kurinpidollisesta seuraamuksesta, sovelletaan hovioikeudessa puolestaan julkisuusmyönteistä lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa ja siten julkiseksi voi tulla tietoja, jotka eivät sitä muuten olisi.⁷

Niin sanottuihin lupajuristeihin ei kohdistu lainkaan yleisvalvontaa. Heihin kohdistuva valvonta on ainoastaan kurinpitoa ja ulottuu myös ainoastaan tuomioistuintehtäviin sekä määräyksen varaisiin tehtäviin.

Mikäli asianajaja valittaa häntä koskevasta valvontaratkaisusta Helsingin hovioikeuteen, hän ei tarvitse jatkokäsittelylupaa. Hovioikeus pyytää tällöin lausunnon Asianajajaliiton hallitukselta. Johdonmukaisempaa (ja hallintolainkäyttöasioissa

¹ Konkurssista tai toimintakelpoisuuden rajoittamisesta seuraavassa asianajajaluettelosta poistamisessa asianajajalle ei tarvitse varata tilaisuutta tulla kuulluksi. Mikäli henkilö erotetaan liiton hallituksen päätöksellä muista syistä, esimerkiksi pitkään jatkuneen ylivelkaisuuden johdosta, hänelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Ks. *Ylönen, Markku: Asianajajaoikeus*. Laki, säännöt ja tapaohjeet, 2. uudistettu painos, 2018, s. 216–217.

² Advokaatti-lehdessä 1/2019 kerrotaan (s. 39), että Suomen Asianajajaliiton hallitus on perustanut työryhmän etsimään ratkaisuja asianajajien jaksamiseen. Tarkoitus on puuttua jo etukäteen mm. alkoholi-ongelmien mukanaan tuomiin ongelmiin.

³ Käytäntönä on ollut, että esimerkiksi asianajan velkaantuminen on ollut asia, joka kuuluu yleisvalvonnan piiriin. Asiasta tarkemmin ks. *Ylönen* 2018, s. 218–219 ja siinä viitattu ennakkopäätös KKO 1997:29.

⁴ Toimilupa voidaan myöntää lakimiehelle, ”joka ei ole ilmeisen sopimaton oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään”.

⁵ Asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ja kantelu annetaan hänelle tiedoksi. Vastauspyynnössä on asiaa käsittelevän Valvontalautakunnan jaoston sihteerin kirjallinen käsitys siitä, mistä kyseisessä asiassa on kysymys.

⁶ Asianajajalain alkuperäinen sanamuoto velvoitti tähän.

⁷ Ks. *Fredman, Markku: Asianajajan salassapito- ja vaitiovelvollisuuksista valvontamenettelyssä*, DL 2/2009.

noudatetun periaatteen mukaista) olisi kuitenkin se, että lausunnon antaisi valituksen kohteena olevan ratkaisun tekijä eli valvontalautakunta.⁸ Toistuvasti on käynyt niin, että liiton hallitus ja valvontalautakunta ovat eri mieltä siitä, onko hyvää asianajajatappaa rikottu. Joskus tämä voi johtua siitä, että jutun aineisto rikastuu valitusvaiheessa. Periaatteellisesti ongelmallisia ovat tilanteet, joissa valvontalautakunta ja Suomen Asianajajaliiton hallitus ovat eri mieltä siitä, onko hyvää asianajajatappaa rikottu tai mikä on lainmukainen seuraus todetusta rikkomuksesta.⁹ Tällöin tuomioistuimen rooli, johon ei lähtökohtaisesti kuulu hyvän asianajajatappan määritys, joutuu koetukselle.¹⁰

Markku Fredman kiinnitti esityksessään huomiota siihen epäloogisuuteen, että toiseksi ankarinta seuraamusta eli valvontamaksua koskee asianajajalain erityinen *ne bis in idem*-sääntö, mutta ankarin rangaistus, eli liitosta erottaminen ei esty, vaikka asianajaja olisi saanut rikosoikeudellisen rangaistuksen samasta menettelystään.¹¹ Asianajajalain ei ole säännöksiä usean valvonta-asian käsittelemisestä yhdessä. Jos asiat päätetään käsitellä yhdessä, se tarkoittaa, että yhdessä asiassa saatu sakkorangaistus estää seuraamusmaksun määräämisen myös yhteisenä seuraamuksena.¹²

Markku Ylönen käsiteli puheenvuorossaan monipuolisesti kurinpitomenettelyssä esiin nousevia haasteita ja ongelmia sekä myös asiaa koskevia kehitystarpeita. Ylönen mukaan huomionarvoista on se, että juttujen ja niistä määrättyjen seuraamusten määrä on pysynyt vuosia varsin samalla tasolla. Huomattavia muutoksia ei ole tapahtunut.

Kurinpitoasia voi tulla valvontalautakunnassa vireille neljällä eri tavalla eli kantelulla, oikeuskanslerin ilmoituksella, tuomioistuimen ilmoituk-

sella tai Asianajajaliiton hallituksen (yleisvalvonnan johdosta) siirtämään.

Kantelulla vireille tulevissa asioissa ongelmia voi aiheuttaa se, että kantelijalla ei tarvitse olla mitään suhdetta tai liityntää kanteluasiaan, vaan hän voi olla täysin sivullinen ilmiantaja. Tämä voi johtaa aiheettomiin tai kiusantekomielessä tehtyihin kanteluihin. Tilanne on toinen esimerkiksi Ruotsissa, jossa kantelijan legitimaation edellytyksenä on asiakassuhde tai muu liityntä kanteluasiaan.

Vireille tulleen kurinpitoasian käsittely jatkuu valmistelulla valvontalautakunnan valvontayksikössä. Valmistelu on kirjallista. Valmisteluvaiheessa esiintyvät ongelmat liittyvät lähinnä niin sanottuihin patologisiin tapauksiin, joissa kantelijan kirjelmointia ei saada päättymään. Vaikka valvontalautakunnan työjärjestyksessä on määrätty kahdesta kirjelmointikierrroksesta, tällä ei ole vaikutusta patologiaan tapauksiin ja toisaalta myös työjärjestysmääräyksen merkitys on epäselvä. Tällaiset paljon turhaa työtä aiheuttavat tapaukset kaipaavat ratkaisua, jota ei ole toistaiseksi keksitty.

Valvontalautakuntaan on asianajajalain 7 a §:n mukaan kuuluttava asianajajia, asianajajakuntaan kuulumattomia lakimiehiä sekä lupalakimiehiä. Asianajajaliiton valtuuskunta nimittää asianajajakuntaan kuuluvat jäsenet, ja valtioneuvosto asianajajakuntaan kuulumattomat lakimiehet oikeusministeriön esityksestä. Asianajajakuntaan kuulumattomien lakimiesten valintamenettelyssä on sisäisesti vielä eroja siltä osin, että lupalakimiesten kohdalla ei edellytetä Asianajajaliiton puoltavaa lausuntoa toisen kuin muiden lakimiesten kohdalla.

Ylönen pohti, onko perusteltua ja järkevää, että kaikkien kolmen ryhmän valintamenettely poikkeavat toisistaan. Ylönen mukaan ylipäänsä valvon-

⁸ Vaikka valvontamenettelyn katsotaan usein olevan hallintomenettelyä, ei ole kuitenkaan täysin riidatonta, että se olisi sellaista. Esimerkiksi Ylönen on todennut valvontamenettelyn *muistuttavan* hallintomenettelyä (Ylönen 2018, s. 172).

⁹ Ks. esim. HeIHO 2009:2.

¹⁰ Ks. KKO 2009:10 kohdat 10 ja 11, KKO 2016:44 kohta 17 ja erityisesti tuore ratkaisu KKO 2019:11 kohta 14. Viimeksi mainitussa tapauksessa liiton hallitus puolsi asianajajan valituksen hyväksymistä, mutta sekä hovioikeus että korkein oikeus pysyttivät Valvontalautakunnan ratkaisun.

¹¹ Helsingin hovioikeus 26.9.2018 nro 1229.

¹² Valvontalautakunnan täysistunto 10.4.2017, 4 §.

talautakunnan kokoonpanoon liittyvät rajoitukset ovat turhia ja aiheuttavat tarpeetonta vaikeutta käytännön toiminnassa. Valintaa koskevat säännökset olisi uudistettava ja yksinkertaistettava.

Kurinpitomenettelylle on ominaista, ettei siinä ole kaksiasiainosaisuutta. Menettelyn ainoa asianosainen on kantelun kohde. Kantelijaa on luonnehdittu muun muassa ilmiantajaksi, jolta voi saada tietoja.

Ennen viimeisintä uudistusta, jolloin valvontalautakunta eriytettiin Asianajajaliitosta omaksi riippumattomaksi instituutiokseen, Asianajajaliitto ehdotti, että valvontamenettely rakentuisi kaksiasiainosaisuuteen varaan. Ylösen mukaan tämä olisi tarpeen erityisesti vakavissa jutuissa, joissa myös kantelun tekijän asianosaisasema olisi turvattava. Toisaalta, kaksiasiainosaisuusuhde takaisi muutoksenhakuoikeuden myös kantelijalle, joka aiheuttaisi jutturuuhkaa muutoksenhakuasteena toimivaan Helsingin hovioikeuteen.

Näytön vastaanottamiseen valvontalautakunnassa liittyy ongelmia. Osa niistä koskee jo pelkästään käytännön kysymyksiä siitä, miten valvontalautakunta voi käytännössä vastaanottaa suullista näyttöä ja miten näyttöä voidaan hankkia, ellei sitä anneta vapaaehtoisesti. Tällöin tulisivat arvioitavaksi esimerkiksi todistajan noutoa ja valaa koskevat kysymykset ja niihin liittyvät ongelmat.

Näyttöasioita arvioitaessa huomionarvoista on se, että Helsingin hovioikeus on vuosina 2015–2017 palauttanut valvontalautakuntaan seitsemän asiaa. Kolmessa asiassa palauttaminen on liittynyt näytön esittämiseen.

Yksi näkökulma asiaa on se, kuuluvatko näytönvaraiset kysymykset valvontamenettelyyn ylipäänsä ollenkaan. Onko siis kaikki näyttö se, mitä asianajaja totuusvelvollisuutensa perusteella asiassa kertoo?¹³ Lähtökohtana valvontamenettelyssä onkin oltava, että asianajaja on velvollinen vastaamaan totuudenmukaisesti.

Asianajajia koskeva valvonta ulottuu myös vapaa-aikaan. Tällöin aktualisoituu Markku Fredmanin esityksessään jo käsittelemä kysymys siitä, ovatko vapaa-aikana tapahtuvat asiat yleisvalvontaan vai kurinpidon alaan kuuluvia kysymyksiä. Asiaa olisi arvioitava pääsääntöisesti niin, että asianajotoimintaa koskevat asiat ovat kurinpitoasioita ja vapaa-ajan asiat (kuten rattijuopumus vapaa-ajalla) ovat yleisvalvonnan piiriin kuuluvia asioita.

Ylösen mukaan valvontakäytännön epäyhdenmukaisuus on ongelma. Valvontalautakunnan eri jaostojen ratkaisut samankaltaisista asioista voivat olla toisistaan poikkeavia. Näin ei saisi olla, sillä työjärjestyksen mukaan linjanmuutosten täytyisi tapahtua täysistunnon antamissa ratkaisussa. Kyse on Ylösen mukaan siitä, että jaostojen välillä on tiedonkulun puutteita.

Ristiriitaista ratkaisukäytäntöä on esimerkiksi yhteydenpitoa asiakkaaseen koskevasta tapaohjeiden 5.4 kohdasta:

Ensimmäisessä tapauksessa kantelija moitti asianajajaa, koska tämä ei ollut käräjäoikeuden tuomion antopäivänä ilmoittanut kantelijalle tuomiosta, vaan kantelija oli joutunut virka-ajan jälkeen tiedustelemaan tuomiota käräjäoikeudelta. Asianajaja, julkinen oikeusavustaja vetosi olleensa kokouksessa eikä ollut itsekään saanut tuomiota tiedoksi. Seuraamusta ei määrätty.¹⁴

Toisessa tapauksessa kantelija puolestaan moitti asianajajaa siitä, että hän sai tietää tuomiosta medias- ta vasta tuomion antamispäivän iltana. Asianajaja vetosi olleensa tuomion antamispäivänä tuomioistuimessa ja päässeensä lukemaan tuomiota toimistolle vasta kello 19. Seuraamus oli huomautus.¹⁵

Samoin ristiriitaista ratkaisukäytäntöä vaikuttaa esiintyvän perheoikeudellisissa asioissa ja etenkin sovintomahdollisuuden varaamisessa niissä. Käytäntö vaihtelee siitä, mitkä asiat voi saattaa tuomioistuimessa vireille ilman etukäteistä yhteydenottoa vastapuoleen. Myös oikeusturvavakuutukseen liittyvää laskutusta käsittelevissä ratkaisuissa on ollut

¹³ Ks. aiheesta tarkemmin Ylösen esityksessään viittaama kirjoitus *Huttunen, Kauko*: Asianajajien kurinpitomenettelystä, julkaisussa Asianajajan työkentältä, Suomen Asianajajaliitto, 2004.

¹⁴ Valvontalautakunta 2. jaosto 17.6.2016, 28 §.

¹⁵ Valvontalautakunta 1. jaosto 23.9.2016, 2 §.

epäyhtenäisyyttä: joskus asianajajaa on huomautettu siitä, ettei laskua ole toimitettu päämiehelle, joskus taas seuraamusta ei ole määrätty.

Eräässä tapauksessa kantelua ei tutkittu, koska se kohdistui asianajajan menettelyyn asunto-osa-
keyhtiön hallinnossa, asianajajan ollessa yhtiön osakas. Kuitenkin asianajajan pitäisi olla valvonnan kohteena myös vapaa-aikanaan eli niin sanotusti 24/7.¹⁶

Ylösen totesi, että Asianajajaliiton hallituksen lausunto muutoksenhakuasteena toimivalle hovioikeudelle on sivuutettu lainuudistuksissa. Hallituksen lausunnossa ongelmallista on se, että lausunnollaan Asianajajaliiton hallitus ottaa kantaa hyvään asianajajatapaan, vaikka tehtävä kuuluu valvontalautakunnalle. Ylösen mielestä valvontalautakunnan pitäisi olla lausunnonantajana ja vaikuttaa hovioikeuden ratkaisuun eikä Asianajajaliiton hallituksen.¹⁷

Jarkko Ruohola käsitteli puheenvuoronsa aluksi valvontalautakunnan ratkaisujen muutoksenhakufrekvenssiä. Vuonna 2017 vain 17 asianajajaa haki muutosta valvontalautakunnan ratkaisuihin. Ruoholan mukaan johtopäätös on se, että ratkaisuihin ollaan varsin tyytyväisiä.¹⁸ Päätelmää tukee etenkin se, että valituskynnys on matala oikeudenkäyntikuluriskin puuttumisen vuoksi.¹⁹

Asianajajaliiton hallituksen hovioikeudelle antaman lausunnon merkitystä arvioitaessa on tärkeää pohtia sitä, mitä lisäarvoa lausunto tuo vai onko kyseessä jonkinlainen jäännös menneisyydestä. Ruoholan mukaan lausunto voi tuoda lisänäkemyksen muutoksenhakemuksen ratkaisemiseen. Lausunto on tällä hetkellä tarpeellinen ja toimiva eikä siinä ole Ruoholan mukaan periaatteellisia ongelmia.

Asiaa ei ole syytä nähdä niin, että hovioikeus ratkaisisi asioita hallituksen lausunnon mukaisesti, vaan hovioikeus voi ottaa lausunnon huomioon asiaa harkitessaan.

Salassapidon rajanvetoihin ei Ruoholan mukaan liittynyt tosiasiaa epäselvyyttä. Yleensä on selvää, mikä on salassa pidettävää. Esimerkiksi vapaa-ajan juopumus on yleensä asia, johon ei liity mitään salassa pidettävää ainesta.

Ruohola kertoi Asianajajaliiton seuraavan systemaattisesti vain asianajajien velkaantumista. Sitä varten on olemassa järjestelmä ja ulosottorekisterin tietoja seurataan jatkuvasti.

Vapaa-aikana tapahtuneiden sattumusten (kuten juopumukset) kohdalla valvontalautakunta olisi Ruoholan mielestä parempi etenemisväylä kuin Asianajajaliiton hallituksen yleisvalvonta. Valvontalautakunnalla on nimittäin valmis järjestelmä asioiden käsittelemiseen, kun liiton hallituksella tällaista olemassa olevaa ja jatkuvasti käytettävää tutkintajärjestelmää ei ole olemassa.

Ruohola kertoi, että Asianajajaliiton valtuuskunnalle on alkuvuonna 2019 tulossa esitys, jolla tähdätään tarpeettomien kanteluiden karsimiseen ja pyritään tuomaan suomalaista järjestelmää näiltä osin lähemmäs pohjoismaista mallia.

Myös Asianajajaliiton jäsenrekisterin ja sähköisen asioinnin kehittäminen on iso hanke, joka vaikuttaa myös valvonta-asioihin. Pyrkimyksenä on siirtyä sähköiseen asiointiin paperisten kirjelmien sijaan.

Harri Tuuren esittämien tilastotietojen mukaan lupalakimiesuudistus on kasvattanut valvontalautakunnan juttumääriä. Käsitelyaika on saatu kuitenkin pidettyä kohtuullisena eli noin seitsemässä

¹⁶ Valvontalautakunta 2. jaosto 16.6.2014.

¹⁷ Tällä kannalla on ollut myös valvontalautakunnan aiempi puheenjohtaja *Matti Kunnas* Valvontalautakunnan vuosikertomuksessa vuodelta 2015.

¹⁸ Asianajajaliiton hallituksen jäsen, asianajaja *Eero-Pekka Uotila* kommentoi Ruoholan puheenvuorossa tehtyä johtopäätöstä. Uotila korosti, ettei johtopäätöstä tyytyväisyydestä ole mahdollista tehdä pelkän muutoksenhakufrekvenssin perusteella. Tyytyväisyyttä pitäisi tutkia eri metodilla. Kysymys voi olla vain siitä, että asianosaiset eivät jaksa valittaa ja on yksinkertaisempaa ja helpompaa vain unohtaa vääränkin pidetty ratkaisu, kuin ajaa sitä koskevaa valitusta hovioikeudessa.

¹⁹ Asianajaja joutuu kuitenkin maksamaan 250 euron oikeudenkäyntimaksun valittaessaan Valvontalautakunnan päätöksestä – siitä riippumatta, menestykö valitus vai ei.

kuukaudessa. Käsittelyaikaan vaikuttavat kuitenkin helposti erilaiset tekniset seikat. Ongelmia aiheuttaa esimerkiksi se, että kokous voidaan joutua perumaan, koska ratkaisukokoonpanoon kuuluva lupalakimies on muuttanut asianajajaksi, minkä seurauksena asia on ratkaistava uudella kokoonpanolla.

Tyypillisesti vireillepanija on asianajajan tai lupalakimiehen oma päämies tai vastapuoli. Myös kuolinpesän osakkaat ovat aktiivisia kantelijoita. Tilastoissa on myös nähtävissä nousua tuomioistuinten tekemissä ilmoituksissa. Tältä osin on syytä korostaa, että tuomioistuin tai muukin viranomais voi tehdä ilmoituksen valvontalautakunnalle suoraan eikä sen tarvitse tehdä sitä Asianajajaliiton hallituksen kautta.

Tuure yhtyi Ylösen kantaan siitä, että ilmiantajalla tulisi olla kytkös asiaan ja että tämä olisi kantelun tutkimisen edellytys. Tällainen vaatimus vähentäisi ainakin jonkin verran aiheettomia kanteluita. Myös viiden vuoden määräaika jutun vanhentumiselle on pitkä ja se voisi olla lyhyempi, esimerkiksi vuosi tai kaksi.

Valvontalautakunnan kokoonpanoon liittyy tarpeetonta monimutkaisuutta. Valvontalautakunnan kokoonpanossa on ongelmallista se, että eri jäsenille on eri valitsijat, ja että jäsenten toimikaudet alkavat erilaisina ajankohtina. Myös henkilökohtaiset varajäsenet ovat ongelmallisia. Ensinnäkin törmätään käytännön ongelmiin jäsenten aikataulujen kanssa ja olisi käytännössä helpompaa kutsua esteen sattua vain ”seuraava jonosta”. Plenumratkaisujen mahdollisen palauttamisen kohdalla voi tulla myös esteellisyysongelmia.

Valvontalautakunnassa halutaan usein esittää näyttöä. Mikäli näyttö on henkilötodistelua, törmätään siinä Tuuren mukaan usein ongelmiin. Suullisen henkilötodistelun vastaanottaminen valvontalautakunnassa on käytännössä vaikeaa: vakuutusta ei voida ottaa, saapumiselle ei voida asettaa uhkaa ja niin edelleen. Selkeä pääsääntö on kirjallinen menettely.

Tuure myönsi, että Ylösen esityksessä selostettu valvontakäytännön ristiriitaisuus on ongelma. Toki sama ongelma koskee tuomioistuimiakin. Toisaalta on kysyttävä, ovatko keskenään ristiriitaiset

ratkaisut kirjoitettu riittävän selkeästi ja käyvätkö kaikki asiaan vaikuttavat seikat niistä varmasti ilmi. On siis mahdollista, että ratkaisujen kohteena olevat tilanteet eivät ole tosiasiaa olleetkaan samantaisia, vaikka julkisten ratkaisuselosteiden perusteella syntyisi tällainen käsitys.

Asianajajaliiton hallituksen lausunto hovioikeudelle annetaan vain asioissa, joissa kurinpidon kohteena on asianajaja. Olisi kuitenkin syytä avoimesti pohtia tällaisen lausunnon asemaa ja myös sen merkitystä suhteessa lupalakimiehiin. Entä jos lupalakimiehet pitäisivät tarpeellisena, että jokin yhdistys antaisi heidän kohdallaan lausuntoja hovioikeudelle? Miten Asianajajaliiton hallituksen lausuntoon pitäisi suhtautua tällöin? Asianajajaliiton hallituksesta ei pidä tulla ”valvontaylioikeutta” lautakunnan ja hovioikeuden väliin.

Hovioikeudenneuvos *Jussi Heiskanen* toimii valvonta-asioissa tehtyjä valituksia käsittelevän osaston johtajana. Heiskanen kertoi, että Helsingin hovioikeudessa on neljä ”perusosasto” sekä laajojen asioiden osasto ja erityisesti pieniä asioita käsittelevä osasto. Asianajajaoikeutta koskevat muutoksenhakuasiat valvontalautakunnasta, Asianajajaliiton hallituksesta sekä oikeudenkäyntiavustajalautakunnasta käsitellään hovioikeuden neljännellä osastolla. Juttujen määrä 40 kappaletta vuodessa on pienehkö ja verrattuna hovioikeuden kaikkien juttujen määrään kyseessä on marginaalinen jutturyhmä. Valvontalautakunnan asioiden käsittelyaika hovioikeudessa on vuonna 2018 ollut noin 5,3 kuukautta.

Heiskanen kertoi, että hovioikeuden suorittamassa jutun tutkinnassa noudatetaan lähtökohtana periaatteita, jotka ilmenevät ennakkopäätöksestä KKO 2009:10. Lähtökohtana on, että hyvän asianajajalaitoksen valvonta on lähtökohtaisesti uskottu asianajajalaitokselle itselleen ja sen piirissä toimivalle valvontalautakunnalle. Tuomioistuimen tehtävänä on tällöin arvioida sitä, onko valvontalautakunta toiminut sille annetun harkintavallan rajoissa. Myös erilaiset kohtuuttomuuskysymykset, ilmeiset virheet sekä perus- ja ihmisoikeuskysymykset ovat aihepiirejä, joihin hovioikeus voi puuttua.

Hovioikeuden rooli on kuitenkin ongelmallinen siinä suhteessa, että hovioikeus voi vastaanottaa

todistelua paremmin kuin valvontalautakunta.²⁰ Todistelu voi käytännössä muuttaa jutun tosiseikaston toisenlaiseksi kuin valvontalautakunnassa. Kun hyvän asianajajatapan määrittämisen olisi kuitenkin kuuluttava valvontalautakunnalle, törmätään tällöin siihen ongelmaan, onko juttu palautettava tosiseikaston muuttuessa ja onko todistelu otettava vastaan ennen palauttamista. Hovioikeus joutuu lähestymään asiaa myös tuomioistuimen ratkaisupakon kautta; hovioikeuden on pakko ottaa juttu ja näyttö vastaan sekä tutkia ja ratkaista asia.

Julkisuuskysymysten kohdalla on olennaista havaita, että hovioikeudessa normisto perustuu ensisijaisesti oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin eikä asianajajista annettuun lakiin. Oikeudenkäynnin lähtökohtana on julkisuus ja hovioikeuden ratkaisu myös asianajajaoikeutta koskevissa asioissa on pääsääntöisesti julkinen. Hovioikeus pyrkii kirjoittamaan ratkaisun niin, että siinä ei olisi salassa pidettäviä tietoja.

Heiskanen korosti, ettei hovioikeus ei seuraa automaattisesti Asianajajaliiton hallituksen lausuntoa. Toisaalta on ilmeistä, että hovioikeuden ratkaisut ovat usein olleet samanlaisia kuin Asianajajaliiton hallituksen lausunto.²¹

Oikeuskansleri *Tuomas Pöysti* korosti esityksessään, että hyvä asianajajatapa on pitkälti valvontaa koskevien ratkaisujen varassa. Pöystin mukaan tämä voidaan havaita myös tilaisuuden aiemmista esityksistä, joissa on viitattu nimenomaan tapauksiin kirjoitettujen sääntöjen sijaan.

Pöysti kertoi, että oikeuskanslerinvirasto tarkastaa valvontalautakunnan ratkaisut varsin huolellisesti. Käytössä on tarkastuslista, jonka aiheet käydään kaikista ratkaisuista läpi. Tarkastuksessa katsotaan läpi samoja asioita, kuin mitä katsotaan kaikissa laillisuusvalvonta-asioissa. Merkittäviä

ovat oikeusturvakysymykset, harkintavallan oikeudellisten rajojen puitteissa pysyminen ja perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottaminen.

Oikeuskanslerinvirasto on pidättyväinen muutoksenhakija. Tämä johtuu siitä, että hyvä asianajajatapa ja siihen liittyvä seurauksikäytäntö ovat asianajajakunnan oma asia. Muutoksenhauulle altistaa se, jos ratkaisu on heikosti perusteltu tai poikkeaa aiemmasta linjasta. Lopputulosten poikkeamat samankaltaisissa ratkaisuissa ovat yhdenvertaisuuskysymys.

Menettelyssä on Pöystin mukaan kysymys hallintoprosessista. Koska asianajajien ammattikunnalle muut prosessilajit ovat kuitenkin tutumpia, lopputulos on käytännössä eräänlainen ”sekaprosessi”. Muutoksenhakuvaiheessa esillä on kuitenkin hallintoprosessille ominainen harkintavallan käytön rajojen arviointi. Valvonnassa oikeuskanslerinvirasto kiinnittää huomiota myös ongelmiin, jotka voivat johtua epäselvistä kantelukirjelmistä. On selvää, että moitteesta on kuultava yksilöidysti ja sekaviin kirjelmiin on sovellettava hallintoprosessin periaatteita, eli Valvontalautakunnan velvollisuus on selvittää asia.

Lupajuristien kohdalla ongelmallista on se, että heidän valvontaansa lähestytään periaatteellisesti elinkeinoluvan näkökulmasta toisin kuin asianajajilla. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kun asianajajalla on kurinpitoasioissa sanktioitu totuusvelvollisuus, lupalakimiehen kohdalla asiaa pidetään ”elinkeinoasiana”. Tällöin viranomaisella on selvitysvelvollisuus ja ellei tuo selvitys tuota tulosta, asia jää selvittämättä ja tällöin seuraamuksia ei voida lupajuristille määrätä.

Hallinto-oikeuden yleiset opit puoltavat sitä, että hovioikeudelle valitusasiassa annettavan lausunnon antajan olisi oltava ratkaisun tekijä eli valvontalautakunta. Tämä on kuitenkin teoreettinen

²⁰ Killan keskustelutilaisuuden jälkeen on annettu ennakkopäätös KKO 2019:11, jossa oli kyse mm. hovioikeuden tutkimisvelvollisuuden laajuudesta valvonta-asioissa ja velvollisuudesta toimittaa suullinen käsittely.

²¹ Jarkko Ruohola kysyi Heiskaselta Asianajajaliiton hallituksen lausunnon merkityksestä hovioikeudelle. Heiskanen mukaan lausunto voi olla omiaan rikastamaan juttua, mutta käytännössä lausunnossa kuitenkin usein todetaan, että asiassa ei ole huomautettavaa.

näkökulma. Käytännössä Asianajajaliiton hallituksen lausunnot ovat olleet hyviä ja niistä on ollut hyötyä etenkin vaikeissa punnintatilanteissa. Pelkän teoreettisen perustelun lisäksi on myös syytä esittää kysymys siitä, osaisiko valvontalautakunta antaa itse ratkaisemissaan asioissa yhtä hyviä lausuntoja, joista olisi todella hyötyä asioita muutoksenhakuasteessa ratkaistaessa.

Kaksiasiainosaisuus on Pöystin mukaan huono idea. Se ei ole tarpeen eikä hallintoasioissa yleensäkään ole kaksiasiainosaisuusuhdetta.

Aikaisemmin esillä olleissa juopumusesimerkeistä Pöysti totesi, ettei asianajajan päihtymys sinänsä ole salassa pidettävää, mutta asiaan liittyvä alkoholismisairaus voi olla salassa pidettävä tieto.

Kokoontumisen lopussa osallistujilla oli tilaisuus kysymysten esittämiseen ja keskusteluun. Kysymykset on koottu tämän kirjoituksen alaviitteisiin.

Markku Fredman ja Eero Kärki